מיכה

עם פירוש רש״י

נוסח המקרא: מקרא על פי המסורה (CC BY-SA), באדיבות ספריא.
פירוש רש״י: Sefaria vocalized edition (Public Domain), באדיבות ספריא.
הקובץ מופץ בחינם ברישיון CC BY-SA: מותר להעתיק ולהפיץ, עם ציון המקור ובאותו רישיון.
geulaquiz.com

פרק א׳

א׳ דְּבַר־יְהוָה | אֲשֶׁר הָיָה אֶל־מִיכָה֙ הַמּֽוֹרַשְׁתִּ֔י בִּימֵ֥י יוֹתָ֖ם אָחָ֣ז יְחִזְקִיָּ֑ה מַלְכֵ֣י יְהוּדָ֗ה אֲשֶׁר־חָזָ֛ה עַל־שֹׁמְר֥וֹן וִירוּשָׁלָֽם׃

דְּבַר. הַמּוֹרַשְׁתִּי מֵעִיר מוֹרֶשֶׁת׃

ב׳ שִׁמְעוּ֙ עַמִּ֣ים כֻּלָּ֔ם הַקְשִׁ֖יבִי אֶ֣רֶץ וּמְלֹאָ֑הּ וִיהִ֤י אֲדֹנָי֙ יְהוִ֣ה בָּכֶ֔ם לְעֵ֖ד אֲדֹנָ֥י מֵהֵיכַ֖ל קָדְשֽׁוֹ׃

וִיהִי בָכֶם לְעֵד. שֶׁנִּבְּאתִי לָכֶם בִּשְׁמוֹ וְהִתְרֵיתִי בָּכֶם׃

ג׳ כִּֽי־הִנֵּ֥ה יְהוָ֖ה יֹצֵ֣א מִמְּקוֹמ֑וֹ וְיָרַ֥ד וְדָרַ֖ךְ עַל־[בָּמֳתֵ֥י] (במותי) אָֽרֶץ׃

יוֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ. מִכִּסֵּא רַחֲמִים לְכִסֵּא הַדִּין׃

וְדָרַךְ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ. עַל הָרָמִים וְגַסֵּי הָרוּחַ׃

ד׳ וְנָמַסּ֤וּ הֶהָרִים֙ תַּחְתָּ֔יו וְהָעֲמָקִ֖ים יִתְבַּקָּ֑עוּ כַּדּוֹנַג֙ מִפְּנֵ֣י הָאֵ֔שׁ כְּמַ֖יִם מֽוֹרָדִ֥ים בְּמוֹרָֽד׃

כַּדּוֹנַג. שַׁעֲוָה׃

מוֹרָדִים בְּמוֹרָד. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״דְּאָשִׁידִין בְּמוֹרְדוֹן״, מַגָּרִים לְשׁוֹן ׳זִיבַת מַיִם׳ וְכֵן ״עֵינִי נִגְּרָה״ (איכה ג׳:מט), ״נִגְּרוֹת בְּיוֹם אַפּוֹ״ (איוב כ׳:כח), ״פָּרַץ נַחַל מֵעִם גָּר״ (שם כח), ״וַיִּגַּר מִזֶּה״ (תהלים עה׳:ט)׃

ה׳ בְּפֶ֣שַׁע יַעֲקֹ֔ב כָּל־זֹ֖את וּבְחַטֹּ֣אות בֵּ֣ית יִשְׂרָאֵ֑ל מִי־פֶ֤שַׁע יַעֲקֹב֙ הֲלוֹא֙ שֹׁמְר֔וֹן וּמִ֥י בָמֹ֖ות יְהוּדָ֑ה הֲלֹ֥וא יְרוּשָׁלָֽם׃

ו׳ וְשַׂמְתִּ֤י שֹׁמְרוֹן֙ לְעִ֣י הַשָּׂדֶ֔ה לְמַטָּעֵ֖י כָּ֑רֶם וְהַגַּרְתִּ֤י לַגַּי֙ אֲבָנֶ֔יהָ וִיסֹדֶ֖יהָ אֲגַלֶּֽה׃

לְעִי הַשָּׂדֶה. ״לִיגֵּרֵי חַקְלָן״. לְשׁוֹן ׳גַּלִּים׳ כְּמוֹ ״יְגַר שָׂהֲדוּתָא״ (בראשית לא׳:מז)׃

וְהַגַּרְתִּי לַגַּי אֲבָנֶיהָ. וְהִסְחַבְתִּי כְּמוֹ הַ״מַּגָּרִים בְּמוֹרָד״׃

ז׳ וְכָל־פְּסִילֶ֣יהָ יֻכַּתּ֗וּ וְכָל־אֶתְנַנֶּ֤יהָ יִשָּׂרְפוּ֙ בָּאֵ֔שׁ וְכָל־עֲצַבֶּ֖יהָ אָשִׂ֑ים שְׁמָמָ֗ה כִּ֤י מֵאֶתְנַן֙ זוֹנָ֣ה קִבָּצָ֔ה וְעַד־אֶתְנַ֥ן זוֹנָ֖ה יָשׁ֥וּבוּ׃

כִּי מֵאֶתְנַן זוֹנָה קִבָּצָה. כָּל הַהוֹן הַזֶּה׃

וְעַד אֶתְנַן זוֹנָה יָשׁוּבוּ. וּלְטִמְיוֹן כִּשְׁאָר אֶתְנַנֵּי זוֹנָה יָשׁוּבוּ כָּל קִבּוּצֶיהָ, וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם: ״וּלְבֵית פָּלְחֵי טָעוּתָא יִתְמַסְּרוּן כָּל קִבּוּצֶיהָ״׃

ח׳ עַל־זֹ֥את אֶסְפְּדָ֖ה וְאֵילִ֑ילָה אֵילְכָ֤ה (שילל) [שׁוֹלָל֙] וְעָרֹ֔ום אֶעֱשֶׂ֥ה מִסְפֵּ֖ד כַּתַּנִּ֑ים וְאֵבֶ֖ל כְּבָנֹ֥ות יַעֲנָֽה׃

שׁוֹלָל. מִשְׁתַּגֵּעַ כְּשׁוֹטֶה בְּתִמְהוֹן לֵב, כְּמוֹ ״אֶשְׁתּוֹלְלוּ אַבִּירֵי לֵב״ (תהלים עו), ״וְסָר מֵרָע מִשְׁתּוֹלֵל״ (ישעיהו נט) וְהַתָּי״ו הִיא בָּאָה לְשַׁמֵּשׁ בַּתֵּיבָה בִּלְשׁוֹן מִתְפַּעֵל וְנִתְפַּעֵל, וְכֵן הִלּוּךְ תֵּיבָה שֶׁתְּחִלַּת יְסוֹדָהּ שי״ן אוֹ סָמ״ךְ כְּשֶׁבָּאוּ עָלָיו תָּי״ו בִּלְשׁוֹן מִתְפַּעֵל וְנִתְפַּעֵל נִכְנֶסֶת תּוֹךְ הַתֵּיבָה כְּמוֹ ׳מִשְׁתּוֹלֵל׳, אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן שׁוֹגֵג כְּמוֹ ״לֹא תַשְׁלֶה אוֹתִי״ (מלכים ב ד׳:כח), ״עַל הַשַּׁל״ (שמואל ב ו׳:ז), ״דִּי יֵאמַר שָׁלוּ״ (דניאל ג)׃

ט׳ כִּ֥י אֲנוּשָׁ֖ה מַכּוֹתֶ֑יהָ כִּי־בָ֤אָה עַד־יְהוּדָה֙ נָגַ֣ע עַד־שַׁ֔עַר עַ֖ד יְרוּשָׁלִָֽם׃

כִּי אֲנוּשָׁה מַכּוֹתֶיהָ. כִּי חוֹלָה הִיא בְּמַכּוֹתֶיהָ, כְּמוֹ ״וַיֵּאָנֵשׁ״ (שמואל ב יב)׃

י׳ בְּגַ֤ת אַל־תַּגִּ֙ידוּ֙ בָּכֹ֔ו אַל־תִּבְכְּ֖וּ בְּבֵ֣ית לְעַפְרָ֑ה עָפָ֖ר הִתְפַּלָּ֥שִׁי [הִתְפַּלָּשִׁ֖י]׃

בְּגַת אַל תַּגִּידוּ. פֶּן יִשְׂמְחוּ לָנוּ פְּלִשְׁתִּים׃

בְּבֵית לְעַפְרָה. עָפְרַת אֲבִי הָעֶזְרִי׃

עָפָר הִתְפַּלָּשִׁי. לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל הַלָּשׁוֹן וְכֵן יוֹשֶׁבֶת שָׁפִיר עֲרִיָה בִּשֶׁת וְכֵן לֹא יָצְאָה יוֹשֶׁבֶת צַאֲנָן כֻּלָּם לְפִי שֵׁם הָעִיר לְשׁוֹן הַקִּינָה. **הִתְפַּלָּשִׁי** הִתְגַּלְגְּלִי. פִּתְרוֹנוֹ לְפִי עִנְיָנוֹ הִתְעַפְּרִי׃

י״א עִבְרִי לָכֶם יוֹשֶׁבֶת שָׁפִיר עֶרְיָה־בֹשֶׁת לֹא יָצְאָה יוֹשֶׁבֶת צַאֲנָן מִסְפַּד בֵּית הָאֵצֶל יִקַּח מִכֶּם עָמְדָתוֹ׃

עִבְרִי לָכֶם. הִתְחִיל בִּלְשׁוֹן יְחִידוּת נְקֵבָה כִּמְדַבֵּר אֶל כְּנֶסְיָה הָעִיר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יוֹשֶׁבֶת שָׁפִיר כֻּלָּם בְּשֵׁם כְּנֶסְיָה אַחַת וְאָמַר לָכֶם כְּמִדַּבֵּר אֶל הָרַבִּים שֶׁהֲרֵי לָרַבִּים הוּא אוֹמֵר׃

יוֹשֶׁבֶת שָׁפִיר. שֵׁם הָעִיר׃

עֶרְיָה בֹשֶׁת. גְּלוּיָה בֵּית הַבֹּשֶׁת כַּאֲשֶׁר נִקְרֵאת שָׁפִיר שֶׁהוּא שֵׁם נֶפֶל הַיּוֹצֵא מֵרַחְמָהּ שֶׁל אִשָּׁה׃

לֹא יָצְאָה יוֹשֶׁבֶת צַאֲנָן. ״לֹא יִפְקוֹן מְשֻׁזְּבִין יָתְבֵי צַאֲנָן״׃

מִסְפַּד בֵּית הָאֵצֶל יִקַּח מִכֶּם עָמְדָתוֹ. הַמִּסְפֵּד שֶׁגְּרַמְתֶּם לַנִּגְזָלִים שֶׁאַתֶּם גּוֹזְלִים נַחֲלָתוֹ כְּדֵי לְהַגִּישׁ בַּיִת בְּבֵית שָׁדֶה בְּשָׂדֶה זֶה אֵצֶל זֶה, הוּא יִקַּח מִכֶּם עֶמְדָתוֹ מַעֲמַד הַבִּנְיָנִים שֶׁבְּנִיתֶם וְהֶעֱמַדְתֶּם עַל נַחֲלָתָם, בֵּית הָאֵצֶל איוטמנ״ט בְּלַעַ״ז׃

י״ב כִּי־חָלָה לְטוֹב יוֹשֶׁבֶת מָרוֹת כִּי־יָרַד רָע מֵאֵת יְהוָה לְשַׁעַר יְרוּשָׁלִָם׃

כִּי חָלָה לְטוֹב. כִּי קִוְּתָה לְטוֹבָה אוֹתָהּ הַיּוֹשֶׁבֶת בְּשַׁלְוָתָהּ וּמַמְרָה עַל פִּי הַנְּבִיאִים׃

כִּי יָרַד רָע. הֲרֵי כִּי זֶה מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן אֶלָּא הִיא חָלָה לְטוֹב אֲבָל מִפְּנֵי מְרוּתָהּ יָרַד לָהּ רָע׃

י״ג רְתֹם הַמֶּרְכָּבָה לָרֶכֶשׁ יוֹשֶׁבֶת לָכִישׁ רֵאשִׁית חַטָּאת הִיא לְבַת־צִיּוֹן כִּי־בָךְ נִמְצְאוּ פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל׃

רְתֹם הַמֶּרְכָּבָה לָרֶכֶשׁ. אִסְרוּ הַמֶּרְכָּבָה לָרֶכֶשׁ שֶׁהוּא קַל לָרוּץ וְתִבְרָחוּ. וְאָמַר דּוּנַשׁ שֶׁהוּא לְשׁוֹן עַרְבִי׃

י״ד לָכֵן תִּתְּנִי שִׁלּוּחִים עַל מוֹרֶשֶׁת גַּת בָּתֵּי אַכְזִיב לְאַכְזָב לְמֹרֵשָׁה יוֹשֶׁבֶת׃

לָכֵן תִּתְּנִי שִׁלּוּחִים עַל מוֹרֶשֶׁת גַּת. עַל אֲשֶׁר תִּתְּנִי שִׁלּוּחִים עַל מַלְכוּת דָּוִד אֲשֶׁר הוֹרִישׁ אֶתְכֶם גַּת כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים א יח) ״וַיִּקַּח דָּוִד אֶת גַּת מִיַּד פְּלִשְׁתִּים״, וְאַתֶּם מוֹאֲסִים בּוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ח) ״יַעַן אֲשֶׁר מָאַס הָעָם הַזֶּה אֶת מֵי הַשִּׁלֹחַ וְגוֹמֵר״, לְפִיכָךְ בָּתֵּי אַכְזִיב שֶׁהָיְתָה מֵאֶרֶץ יְהוּדָה וְנִמְשְׁכוּ אַחַר פֶּקַח בֶּן רַמַלְיָהוּ, סוֹפָן לִהְיוֹת לְאַכְזָב לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּהֶרֵג פֶּקַח בֶּן רַמַלְיָהוּ וְיִכְזְבוּ הַנִּסְמָכִים עָלָיו. וּבִימֵי אָחָז נִתְנַבְּאוּ נְבוּאָה זוֹ׃

לָכֵן תִּתְּנִי שִׁלּוּחִים. פֵּרוּשׁ לָכֵן כְּמוֹ עַל אֲשֶׁר כְּמוֹ (ישעיהו יז) ״עַל כֵּן תִּטְעֵי נִטְעֵי נַעֲמָנִים״ עַל אֲשֶׁר נָטַעְתִּיךְ נִטְעֵי נַעֲמָנִים וְאַתְּ נֶהְפַּכְתְּ לִזְמוֹרוֹת זָר׃

בָּתֵּי אַכְזִיב לְאַכְזָב. לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל הַלָּשׁוֹן מֵאַגְּדַת חֵלֶק לָמַדְתִּי מִדְרַשׁ מִקְרָא זֶה כָּךְ׃

ט״ו עֹד הַיֹּרֵשׁ אֲבִי לָךְ יוֹשֶׁבֶת מָרֵשָׁה עַד־עֲדֻלָּם יָבוֹא כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל׃

עוֹד הַיּוֹרֵשׁ אָבִיא לָךְ. אוֹיְבִים שֶׁיּוֹרִישׁוּ אוֹתָךְ אֶת הַיּוֹשֶׁבֶת בְּמָרֵשָׁה, יוֹרֵשׁ לְמָרֵשָׁה לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל הַלָּשׁוֹן׃

עַד עֲדֻלָּם. שֶׁהוּא לְפָנִים מִן הַגְּבוּל יָסוֹג אָחוֹר וְיָבֹא כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּכְבְּשׁוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מִגְּבוּלָם עַד עֲדֻלָּם כֵּן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן׃ ״עַד עֲדֻלָּם יֵיתוּן בִּתְחוּם אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל״. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה שְׁמַעְתִּיו מִשְּׁמוֹ שֶׁל רַבִּי מְנַחֵם **עוֹד הַיּוֹרֵשׁ אָבִיא לָךְ** רְאוּיִים הָיוּ בְּנֵי עֵילָם לִירַשׁ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא הָיָה בְּכוֹר לִבְנֵי שֵׁם, וּבִשְׁבִיל אַהֲבַת אֲבוֹתֵיכֶם הֶסְבּוֹתֵיהֶ לִבְנֵי אַרְפַּכְשַׁד, עַתָּה אָבִיא אֶת כַּשְׂדִּים וְאֶת בְּנֵי עֵילָם עֲלֵיהֶם׃

ט״ז קָרְחִי וְגֹזִּי עַל־בְּנֵי תַּעֲנוּגָיִךְ הַרְחִבִי קָרְחָתֵךְ כַּנָּשֶׁר כִּי גָלוּ מִמֵּךְ׃ {ס}

קָרְחִי. רֹאשֵׁךְ׃

וָגֹזִּי. שְׁעָרֵךְ כְּמוֹ (איוב א) ״וַיָּגָז אֶת רֹאשׁוֹ״ לְשׁוֹן תְּלִישַׁת שֵׂעָר׃

כַּנָּשֶׁר. כְּתַרְגּוּמוֹ ״כְּנִשְׁרָא דְּנָתְרוּ גַּדְפּוֹהִי״. דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר לִמְרֹט רוֹב כְּנָפָיו׃

פרק ב׳

א׳ הוֹי חֹשְׁבֵי־אָוֶן וּפֹעֲלֵי רָע עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם בְּאוֹר הַבֹּקֶר יַעֲשׂוּהָ כִּי יֶשׁ־לְאֵל יָדָם׃

וּפֹעֲלֵי רָע עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. כָּל הַלַּיְלָה גּוֹמְרִים בְּלִבָּם אֵיךְ יַעֲשׂוּ הָרָעָה לַבֹּקֶר׃

ב׳ וְחָמְדוּ שָׂדוֹת וְגָזָלוּ וּבָתִּים וְנָשָׂאוּ וְעָשְׁקוּ גֶּבֶר וּבֵיתוֹ וְאִישׁ וְנַחֲלָתוֹ׃ {ס}

וּבָתִּים וְנָשָׁאוּ. מוּסָב עַל וְחָמְדוּ חוֹמְדִים בָּתִּים:

וְנָשָׁאוּ. כְּמוֹ ׳וְלָקָחוּ׳:

ג׳ לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי חֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּחָה הַזֹּאת רָעָה אֲשֶׁר לֹא־תָמִישׁוּ מִשָּׁם צַוְּארֹתֵיכֶם וְלֹא תֵלְכוּ׀ רוֹמָה כִּי עֵת רָעָה הִיא:

וְלֹא תֵלְכוּ רוֹמָה. ״וְלֹא תַהֲכוּן בְּקוֹמָה זְקוּפָה״:

ד׳ בַּיּוֹם הַהוּא יִשָּׂא עָלֵיכֶם מָשָׁל וְנָהָה נְהִי נְהִיָה׀ אָמַר׀ שָׁדְוֹד נְשַׁדֹּנוּ חֵלֶק עַמִּי יָמֵיר אַיְךְ יָמִישׁ לִי לְשׁוֹבֵב שָׂדֵינוּ יְחַלֵּק:

וְנָהָה נְהִי נְהִיָה. וְנָהָה לְשׁוֹן עָתִיד, כְּמוֹ וְעָשָׂה וּפָנָה. וְנָהָה הַמְקוֹנֵן וְאָמַר נְהִי נְהִיָה בָּעוֹלָם וּמַהוּ הַנְּהִי אֲשֶׁר **נִהְיָה אָמַר שָׁדוֹד נְשַׁדֹּנוּ** אוֹבְדִינוּ שְׁדָדוּנוּ. וְלָשׁוֹן **נְשַׁדֹּנוּ** שֶׁכָּתֵב בּוֹ נו״ן בְּתִחִלָּה וְלֹא כָּתֵב שַׁדּוּנוּ, מִפְּנֵי שֶׁבָּא לְשַׁמֵּשׁ שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת, לְשׁוֹן נִפְעַלְנוּ וְלָשׁוֹן פְּעַלְנוּ. אִלּוּ כָּתֵב נִשְׁדַּדְנוּ הָיָה הַלָּשׁוֹן מוּסָב עַל הַנִּשְׁדָּדִים וְלֹא אֶל הַשּׁוֹדְדִים, וְאִם כָּתֵב שַׁדּוּנוּ הָיָה מוּסָב אֶל הַשּׁוֹדְדִים וְלֹא לַנִּשְׁדָּדִים, עַכְשָׁיו מוּסָב לִשְׁנֵיהֶם נִתָּנוּ בְּיַד אֲשֶׁר שַׁדּוּנוּ וּבְלַעַ״ז שומי״ר דימשטיור״א נשו״ט. דָּבָר אַחֵר **נְשַׁדֹּנוּ** אֲנַחְנוּ גָּרַמְנוּ לְעַצְמֵנוּ שֶׁשְּׁדָדוּנוּ:

חֵלֶק עַמִּי יָמִיר. נֶחְלַת חֵלֶק עַמִּי נֶחְלַף לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת:

אַיְךְ יָמִישׁ לִי לְשׁוֹבֵב שָׂדֵינוּ יְחַלֵּק. אֵיךְ יָסוּר אֲלַי עוֹד לְהָשִׁיב לָנוּ שְׂדוֹתֵינוּ אֲשֶׁר יְחַלֵּק אוֹתָם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הַזֶּה לוֹ, אֵיךְ אֶפְשָׁר לְשׁוֹבְבָם עוֹד לִי. כָּל אֵלֶּה דִּבְרֵי הַמְקוֹנֵן וְנוֹשֵׂא הַמָּשָׁל. **אַיְךְ יָמִישׁ לִי** קומ״א שדיטורנר״א אמו״י כְּמוֹ סוּרָה אֲלַי וַיָּסַר אֵלָיו:

ה׳ לָכֵן׀ לֹא־יִהְיֶה לָךְ מַשְׁלִיךְ חֶבֶל בְּגוֹרָל בִּקְהַל יְהוָה:

מַשְׁלִיךְ חֶבֶל. חוֹלֵק נַחֲלָה, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ לְחַלֵּק נַחֲלָה בְּחֶבֶל הַמִּדָּה:

ו׳ אַל־תַּטִּפוּ יַטִּיפוּן לְאֵ־טַפּוּ לָאֵלֶּה לֹא יִסֹּג כְּלִמּוֹת:

אַל תַּטִּפוּ יַטִּיפוּן. אַל תִּנָּבְאוּ לְהוֹכִיחָם לָכֶם הַנְּבִיאִים אֲנִי אוֹמֵר אֲשֶׁר תַּטִּיפוּ תָּמִיד:

לֹא יִסֹּג כְּלִמּוֹת. פֵּן יַשִּׂיגוּן אֶתְכֶם כְּלִימוֹת מֵאִתָּם כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ט:ח) ״אַל תּוֹכַח לֵץ״, כָּל טִיךְ לְשׁוֹן ׳נְבוּאָה׳ כְּמוֹ (עמוס ז:טז) ״וְלֹא תַטִּיךְ עַל בֵּית יִשְׂחָק״, (יחזקאל כא:ב) ״וְהַטֵּף אֶל דָּרוֹם״:

ז׳ הָאָמוּר בֵּית־יַעֲקֹב הֲקֻצַּר׀ רוּחַ יְהוָה אִם־אֵלֶּה מַעַלָלָיו הֲלוֹא דְבָרַי֙ יֵיטִיבוּ עִם הַיָּשָׁר הלך:

הָאָמוּר בֵּית יַעֲקֹב. הֲזֹאת יֹאמְרוּ בֵּית יַעֲקֹב כְּשֶׁשּׁוֹמְעִים אֶת הָרָעָה אֲשֶׁר נְבִיאַי מִתְנַבְּאִים לָהֶם:

הֲקֻצַּר רוּחַ ה׳. שֶׁמָּא אֵין יְכֹלֶת עַתָּה לְפָנָיו לְהֵיטִיב וְאֵין רוּחוֹ רְחָבָה עָלָיו לְטוֹב כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים:

אִם אֵלֶּה מַעַלָלָיו. כְּלוֹמַר לְהָרַע:

הֲלֹא דְבָרַי יֵיטִיבוּ עִם הַיָּשָׁר הוֹלֵךְ. אֲנִי לֹא קָצְרָה רוּחִי וְלֹא אֵלֶּה מַעַלְלֵי זוּלָתִי לָרְשָׁעִים אַף אֶת הַיָּשָׁר הוֹלֵךְ הֵיטֵב אֵיטִיב לוֹ:

ח׳ וְאָתְמוֹל עַמִּי֙ לְאוֹיֵב יְקוֹמֵם מִמּוּל שַׂלְמָה אֶדֶר תַּפְשִׁטוּן מֵעֹבְרִים בֶּטַח שׁוּבֵי מִלְחָמָה:

וְאָתְמוֹל עַמִּי לְאוֹיֵב יְקוֹמֵם. הַמִּקְרָא מְחֻבָּר לְשֶׁל מַעְלָה הֵימֶנּוּ אֲנִי טוֹב וּמֵטִיב אֲנִי וְאֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר לְמוּלוֹ וּבַעֲבוּרוֹ עַמִּי אוֹתוֹ יְקוֹמֵם לְאוֹיֵב לוֹ:

מִמּוּל שַׂלְמָה אֶדֶר תַּפְשִׁיטוּן. כְּנֶגֶד אֲשֶׁר אַתֶּם גּוֹזְלִים הַשַּׂלְמָה וּלְבוּשׁ תִּפְאֶרֶת וּמַפְשִׁיטִים מֵעַל כָּל הָעוֹבְרִים עֲלֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ:

מֵעֹבְרִים בֶּטַח שׁוּבֵי מִלְחָמָה. מִמַּה שֶּׁהָיוּ סְבוּרִין לִהְיוֹת עוֹבְרִין בֶּטַח, הֵם נֶהְפְּכוּ לִהְיוֹת שׁוּבֵי מִלְחָמָה כִּבְנֵי אָדָם הַשָּׁבִים מִן הַמִּלְחָמָה חַסְרֵי מִבְטָחִים וּמְזוֹן שֶׁלָּקְחוּ אוֹיְבֵיהֶם מַה שֶּׁעֲלֵיהֶם, **שׁוּבֵי** כְּמוֹ (ירמיהו ב:כא) ״סוֹרֵי הַגֶּפֶן נָכְרִיָּה״ (צפניה ג) ״נוּגֵי מִמּוֹעֵד״:

ט׳ נְשֵׁי עַמִּי֙ תְּגָרְשׁוּן מִבֵּית תַּעֲנֻגֶיהָ מֵעַל֙ עֹלָלֶיהָ תְּקִחוּ הֲדָרִי לְעוֹלָם:

נְשֵׁי עַמִּי תְּגָרְשׁוּן מִבֵּית תַּעֲנֻגֶיהָ. שֶׁאַתֶּם הוֹרְגִים אֶת בַּעֲלֵיהֶן וְהֵן יוֹשְׁבוֹת אַלְמָנוֹת, אוֹ לְפִי שֶׁאַתֶּם נוֹטְלִין אֶת מָמוֹן בַּעֲלֵיהֶם וְהֵם יוֹשְׁבִים וּמְצִירִים וְאֵין מְשַׂמְּחִין אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן:

תְּקִחוּ הֲדָרִי. הֲדַר הוֹד וְעֹשֶׁר שֶׁנָּתַתִּי לָהֶם:

י׳ קוּמוּ וּלְכוּ כִּי לֹא־זֹאת הַמְּנוּחָה בַּעֲבוּר טָמְאָה תְחַבֵּל וְחֶבֶל נמרץ:

קוּמוּ וְלְכוּ כִּי לֹא זֹאת הַמְּנוּחָה. קוּמוּ וּגְלוּ מִן הָאָרֶץ כִּי לֹא כְּדֶרֶךְ זוֹ נְתַתִּיהָ לָכֶם לִמְנוּחָה:

בַּעֲבוּר טָמְאָה תְּחַבֵּל וְחָבֶל נִמְרָץ. כִּי לְמַעַן טַמֵּא אוֹתָהּ הִיא עוֹשָׂה חֲבוּרַת חֶבְלֵי רְשָׁעִים, **תְּחַבֵּל** לְשׁוֹן ׳אֲגֻדּוֹת׳ כְּמוֹ (שמואל א י:ה) ״חֶבֶל נְבִיאִים״ (תהלים קיט:סא) ״חֶבְלֵי רְשָׁעִים״ וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״מִסְתַּיְּעִין עֲלָהּ״, לְשׁוֹן ׳סִיעָה׳:

וְחָבֶל נִמְרָץ. וּבְעֵת אֲגֻדָּתָם כְּבָר נוֹעֲצוּ בֵּינֵיהֶם וּפֵרְשׁוּ לָמָּה הֵם מִתְחַבְּרִים:

נִמְרָץ. דָּבָר מְפֹרָשׁ בָּאָר הֵיטֵב כְּמוֹ (איוב ו:כה) ״מַה נִּמְרְצוּ אִמְרֵי״ ״מַה יַּמְרִיצְךָ״ (שם טז) ״קְלָלָה נִמְרֶצֶת״ (מלכים א ב):

י״א לוּ־אִ֥ישׁ הֹלֵ֛ךְ ר֥וּחַ וָשֶׁ֖קֶר כִּזֵּ֑ב אַטֵּ֥ף לְךָ֖ לַיַּ֣יִן וְלַשֵּׁכָ֑ר וְהָיָ֥ה מַטִּ֛יף הָעָ֥ם הַזֶּֽה׃

לוּ אִישׁ הוֹלֵךְ רוּחַ. לוּ מוֹצְאִים אִישׁ שֶׁקֶר מִתְנַבֵּא לָהֶם שֶׁיִּשְׁתַּכְּרוּ בְּיַיִן וּבְשֵׁכָר הוּא יִהְיֶה נָבִיא מְקֻבָּל לָעָם הַזֶּה:

י״ב אָסֹ֤ף אֶאֱסֹף֙ יַעֲקֹ֣ב כֻּלְּךָ֔ קַבֵּ֥ץ אֲקַבֵּ֖ץ שְׁאֵרִ֣ית יִשְׂרָאֵ֑ל יָחַ֤ד אֲשִׂימֶ֙נּוּ֙ כְּצֹ֣אן בָּצְרָ֔ה כְּעֶדְרָ֖ה בְּת֣וֹךְ הַדְּבָרוֹ֑ תְּהִימֶ֖נָה מֵאָדָֽם׃

אָסֹף אֶאֱסֹף. עוֹד יָמִים בָּאִים וַאֲקַבֵּץ אֶתְכֶם:

כְּצֹאן בָּצְרָה. כְּצֹאן רַבָּה הַנְּתוּנָה בְּמִבְצְרֵי גְּדֵרוֹת צֹאן:

בְּתוֹךְ הַדְּבָרוֹ. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״כְּעֶדְרָא בְּגוֹ דִּירָא״, מָקוֹם שֶׁהוּא מִתְנַהֵג שָׁם וְכֵן (ישעיה ה) ״וְרָעוּ כְבָשִׂים כִּדְבָרָם״:

תְּהִימֶנָה מֵאָדָם. תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הוֹמִיּוֹת מֵרֹב אָדָם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ:

י״ג עָלָ֤ה הַפֹּרֵץ֙ לִפְנֵיהֶ֔ם פָּרְצ֥וּ וַיַּעַבְר֖וּ שַׁ֣עַר וַיֵּצְא֣וּ בֹ֑ו וַיַּעֲבֹ֤ר מַלְכָּם֙ לִפְנֵיהֶ֔ם וַיהוָ֖ה בְּרֹאשָֽׁם׃ {פ}

עָלָה הַפֹּרֵץ. מוֹשִׁיעָם הַפּוֹרֵץ גְּדֵרַת סִירִים וּמְסוּכוֹת חֲדָקִים לְיַשֵּׁר לִפְנֵיהֶם הַדֶּרֶךְ:

פרק ג׳

א׳ וָאֹמַ֕ר שִׁמְעוּ־נָ֖א רָאשֵׁ֣י יַעֲקֹ֑ב וּקְצִינֵ֖י בֵּ֥ית יִשְׂרָאֵ֛ל הֲלֹ֥וא לָכֶ֖ם לָדַ֥עַת אֶת־הַמִּשְׁפָּֽט׃

ב׳ שֹׂנְאֵ֤י טֹוב֙ וְאֹהֲבֵ֣י (רעה) [רָ֔ע] גֹּזְלֵ֥י עֹורָ֖ם מֵעֲלֵיהֶ֑ם וּשְׁאֵרָ֖ם מֵעַ֥ל עַצְמֹותָֽם׃

גֹּזְלֵי עוֹרָם. שֶׁל בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם רָאשִׁים וּקְצִינִים עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאָמַר רָאשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב וּקְצִינֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל:

ג׳ וַאֲשֶׁ֤ר אָכְלוּ֙ שְׁאֵ֣ר עַמִּ֔י וְעֹורָ֖ם מֵעֲלֵיהֶ֣ם הִפְשִׁ֑יטוּ וְאֶת־עַצְמֹתֵיהֶ֣ם פִּצֵּ֔חוּ וּפָרְשׁ֕וּ כַּאֲשֶׁ֖ר בַּסִּ֑יר וּכְבָשָׂ֖ר בְּת֥וֹךְ קַלָּֽחַת׃

שְׁאֵר עַמִּי. בְּשַׂר עַמִּי:

וְאֶת עַצְמוֹתֵיהֶם פִּצֵּחוּ. פָּתְחוּ לְהוֹצִיא הַמֹּחַ, כְּמוֹ (שם יד) ״פִּצְחוּ רִנָּה״ פִּתְחוּ פֶּה בְּרִנָּה:

וּפָרְשׁוּ כַּאֲשֶׁר בַּסִּיר. וּמְשַׁבְּרִים הָאֲבָרִים כַּאֲשֶׁר יִשְׁבְּרוּ הַנְּתָחִים הַנְּתוּנִים בַּסִּיר לְבַשֵּׁל. **וּפָרְשׁוּ** לְשׁוֹן ׳שֶׁבֶר׳ כְּמוֹ ״פֶּרֶס לָרֵעַב״ (ישעיה נח) ״וְלֹא יִפְרְסוּ לָהֶם״ (ירמיה טז) ״פֶּרְשָׂה צִיּוֹן״ (איכה א):

קַלָּחַת. קלדיי״רא בְּלַעַ״ז:

ד׳ אָ֚ז יִזְעֲק֣וּ אֶל־יְהוָ֔ה וְלֹ֥א יַעֲנֶ֖ה אוֹתָ֑ם וְיַסְתֵּ֤ר פָּנָיו֙ מֵהֶ֣ם בָּעֵ֔ת הַהִ֖יא כַּאֲשֶׁ֥ר הֵרֵ֖עוּ מַעַלְלֵיהֶֽם׃ {פ}

אָז יִזְעֲקוּ אֶל ה׳. אָז בִּבֹּא אוֹתוֹ הָעֵת הָאָמוּר לְמַעְלָה אָסֹף אֶאֱסֹף יַעֲקֹב יִזְעֲקוּ אֶל ה׳ לְהֵיטִיב לָהֶם בִּרְצוֹן עַמּוֹ וְשִׁמְחַת גּוֹיוֹ וְלֹא יַעֲנֶה אוֹתָם:

ה׳ כֹּ֚ה אָמַ֣ר יְהוָ֔ה עַל־הַנְּבִיאִ֖ים הַמַּתְעִ֣ים אֶת־עַמִּ֑י הַנֹּשְׁכִ֤ים בְּשִׁנֵּיהֶם֙ וְקָרְא֣וּ שָׁל֔וֹם וַאֲשֶׁ֥ר לֹא־יִתֵּ֖ן עַל־פִּיהֶ֑ם וְקִדְּשׁ֥וּ עָלָ֖יו מִלְחָמָֽה׃

הַנֹּשְׁכִים בְּשִׁנֵּיהֶם. וְאוֹכְלִים בְּשַׂר בְּהֵמוֹת פְּטוּמוֹת הַמַּאֲכִילִים אוֹתָם עַמִּי הַטּוֹעִים אַחֲרֵיהֶם:

וְקָרְאוּ שָׁלוֹם. וְכַאֲשֶׁר יַאֲכִילוּ יִקְרְאוּ וְיִתְנַבְּאוּ לָהֶם שָׁלוֹם:

וְקִדְּשׁוּ עָלָיו מִלְחָמָה. וְהִזְמִינוּ עָלָיו לְמִלְחָמָה:

ו׳ לָכֵ֤ן לַ֙יְלָה֙ לָכֶ֔ם מֵחָזֹ֖ון וְחָשְׁכָ֣ה לָכֶ֑ם מִקֶּ֣סֶם וּבָ֤אָה הַשֶּׁ֙מֶשׁ֙ עַל־הַנְּבִיאִ֔ים וְקָדַ֥ר עֲלֵיהֶ֖ם הַיֹּֽום׃

ז׳ וּבְשׁוּ הַחֹזִים וְחָפְרוּ הַקֹּסְמִים וְעָטוּ עַל־שָׂפָם כֻּלָּם כִּי אֵין מַעֲנֶה אֱלֹהִים׃

מַעֲנֶה אֱלֹהִים. מַעֲנֵה נָקוּד קָמַץ (רוֹצֶה לוֹמַר צֵירֵי), לְפִי שֶׁהוּא דָבוּק אֶל הַשֵּׁם׃

ח׳ וְאוּלָם אָנֹכִי מָלֵאתִי כֹחַ אֶת־רוּחַ יְהוָה וּמִשְׁפָּט וּגְבוּרָה לְהַגִּיד לְיַעֲקֹב פִּשְׁעוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל חַטָּאתוֹ׃ {פ}

ט׳ שִׁמְעוּ־נָא זֹאת רָאשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב וּקְצִינֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמְתַעֲבִים מִשְׁפָּט וְאֶת כָּל־הַיְשָׁרָה יְעַקֵּשׁוּ׃

י׳ בֹּנֶה צִיּוֹן בְּדָמִים וִירוּשָׁלַם בְּעַוְלָה׃

י״א רָאשֶׁיהָ | בְּשֹׁחַד יִשְׁפֹּטוּ וְכֹהֲנֶיהָ בִּמְחִיר יוֹרוּ וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יְקַסֵּמוּ וְעַל־יְהוָה יִשָּׁעֲנוּ לֵאמֹר הֲלוֹא יְהוָה בְּקִרְבֵּנוּ לֹא־תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה׃

י״ב לָכֵן בִּגְלַלְכֶם צִיּוֹן שָׂדֶה תֵּחָרֵשׁ וִירוּשָׁלַם עִיִּין תִּהְיֶה וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יָעַר׃ {פ}

עִיִּין. דְּגוֹרִין׃

פרק ד׳

א׳ וְהָיָה | בְּאַחֲרִית הַיָּמִים יִהְיֶה הַר בֵּית־יְהוָה נָכוֹן בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא הִוא מִגְּבָעוֹת וְנָהֲרוּ עָלָיו עַמִּים׃

וְנָהֲרוּ. וְנִקְבְּצוּ שָׁם יַחַד כַּנְּהָרוֹת הַהוֹלְכִים אֶל הַיָּם׃

ב׳ וְהָלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ | וְנַעֲלֶה אֶל־הַר־יְהוָה וְאֶל־בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיוֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלָם׃

ג׳ וְשָׁפַט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצֻמִים עַד־רָחוֹק וְכִתְּתוּ חַרְבֹתֵיהֶם לְאִתִּים וַחֲנִיתֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת לֹא־יִשָּׂא גּוֹי אֶל־גּוֹי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה׃

וְשָׁפַט. מִשְׁפָּט זֶה לְשׁוֹן ׳תּוֹכָחָה׳ הוּא דשרימנ״ט בְּלַעַ״ז׃

ד׳ וְיָשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ וְאֵין מַחֲרִיד כִּי־פִי יְהוָה צְבָאוֹת דִּבֵּר׃

כִּי פִי ה׳ צְבָאוֹת דִּבֵּר. וְהֵיכָן דִּבֵּר ״וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ״ (ויקרא כו׳:ו׳)׃

ה׳ כִּי כָל־הָעַמִּים יֵלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וַאֲנַחְנוּ נֵלֵךְ בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד׃ {פ}

יֵלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו. יֵלְכוּ לַאֲבַדּוֹן עַל שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה כֵּן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן׃

ו׳ בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם־יְהוָה אֹסְפָה הַצֹּלֵעָה וְהַנִּדָּחָה אֲקַבְּצָה וַאֲשֶׁר הֲרֵעֹתִי׃

אֹסְפָה הַצֹּלֵעָה. ״אַכְנִישׁ מְטַלְטְלָיָא״ וְכֵן תִּרְגּוּם יוֹנָתָן, וְלִי נִרְאֶה לְשׁוֹן ׳מְרֻפֶּא׳ כְּמוֹ ״וַאֲסַפְתּוּ מִצָּרְעָתוֹ״ (מלכים ב ה)׃

וַאֲשֶׁר הֲרֵעוֹתִי. וְאוֹתָם שֶׁהֲרֵעוֹתִי לָהֶם בַּעֲוֹנָם׃

ז׳ וְשַׂמְתִּי אֶת־הַצֹּלֵעָה לִשְׁאֵרִית וְהַנִּדָּחָה לְגוֹי עָצוּם וּמָלַךְ יְהוָה עֲלֵיהֶם בְּהַר צִיּוֹן מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ {פ}

ח׳ וְאַתָּה מִגְדַּל־עֵדֶר עֹפֶל בַּת־צִיּוֹן עָדֶיךָ תֹּאתָה וּבָאָה הַמֶּמְשָׁלָה הָרִאשֹׁנָה מַמְלֶכֶת לְבַת יְרוּשָׁלָם׃

וְאַתָּה מִגְדַּל עֵדֶר. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״וְאַתְּ מְשִׁיחָא דְיִשְׂרָאֵל דְּטָמִיר מִן קֳדָם חוֹבֵי כְּנִישְׁתָּא דְצִיּוֹן״. פֵּרוּשׁ מִגְדַּל לְשׁוֹן ׳מָעוּז׳ וְתַרְגּוּם עֵדֶר ׳כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל׳ וְתִרְגֵּם עֹפֶל לְשׁוֹן ׳אֹפֶל׳. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ מִגְדַּל עֵדֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעֹפֶל לְשׁוֹן ׳מִגְדַּל עוֹז׳ וְכֵן ״עוֹפֶל וַבַּחַן״ (ישעיה לב)׃

עָלַיִךְ תֵּאָתֶה. שְׁאֵרִית הַצּוֹלְעָה וְהַנֶּהֱלָאָה כֻּלָּם יִקָּבְצוּ אֵלַיִךְ׃

וּבָאָה הַמֶּמְשָׁלָה הָרִאשׁוֹנָה. תָּבֹא הַמֶּמְשָׁלָה שְׁלֵמָה כְּלָהּ אֶל בֵּית דָּוִד בִּירוּשָׁלַיִם כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בַּתְּחִלָּה עַד שֶׁלֹּא נֶחְלְקָה. וּמַה הִיא הַמֶּמְשָׁלָה הָרִאשׁוֹנָה הַמַּמְלָכָה לְבַת יְרוּשָׁלָיִם׃

ט׳ עַתָּה לָמָּה תָרִיעִי רֵעַ הֲמֶלֶךְ אֵין־בָּךְ אִם־יוֹעַצֵךְ אָבַד כִּי־הֶחֱזִיקָךְ חִיל כַּיּוֹלֵדָה׃

עַתָּה. שֶׁאַתְּ מוֹרֶדֶת בִּי׃

לָמָּה תָרִיעִי רֵעַ. שִׁיתִי לִבֵּךְ לָמָּה אַתְּ צְרִיכָה לְבַקֵּשׁ רֹעִים וַאֲהוּבִים מַלְכֵי מִצְרַיִם וּמַלְכֵי אַשּׁוּר לַעֲזֹר׃

י׳ חוּלִי וָגַחִי בַּת־צִיּוֹן כַּיּוֹלֵדָה כִּי־עַתָּה תֵּצְאִי מִקִּרְיָה וְשָׁכַנְתְּ בַּשָּׂדֶה וּבָאת עַד־בָּבֶל שָׁם תִּנָּצְלִי שָׁם יִגְאָלֵךְ יְהוָה מִכַּף אֹיְבָיִךְ׃

חוּלִי. לְשׁוֹן ׳חַלְחָלָה׳ כְּמוֹ (כאן) ״כִּי הֶחֱזִיקָךְ חִיל״, וְהַלָּשׁוֹן נוֹפֵל עַל יוֹלֶדֶת׃

וָגַחִי. כְּרִעִי וּשְׁחִי עַל גְּחוֹנֵךְ. וְכֵן בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה ״כּוֹתֵל הַגּוֹחֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים״׃

תֵּצְאִי מִקִּרְיָה. מִירוּשָׁלַיִם לְלֶכֶת בַּגּוֹלָה׃

וְשָׁכַנְתְּ בַּשָּׂדֶה. תִּהְיִי שְׁכִינָתֵךְ חֲרוּשָׁה כַּשָּׂדֶה׃

י״א וְעַתָּה נֶאֱסְפוּ עָלַיִךְ גּוֹיִם רַבִּים הָאֹמְרִים תֻּחַנָּף וְתַחַז בְּצִיּוֹן עֵינֵינוּ׃

הָאֹמְרִים תֻּחַנָּף. עַתָּה תִּתְחַיֵּב צִיּוֹן בְּחַטֹּאתֶיהָ וְיִפָּקֵד עָלֶיהָ עֲוֹנָהּ׃

וְתַחַז בְּצִיּוֹן עֵינֵינוּ. וְתִרְאֶינָה בָּהּ עֵינֵינוּ מַה שֶּׁאִוִּינוּ לִרְאוֹת בָּהּ׃

י״ב וְהֵמָּה לֹא יָדְעוּ מַחְשְׁבוֹת יְהוָה וְלֹא הֵבִינוּ עֲצָתוֹ כִּי קִבְּצָם כְּעָמִיר גֹּרְנָה׃

כִּי קִבְּצָם כָּעָמִיר גֹּרְנָה. וְסוֹפוֹ לְקַבְּצָם אֶל עֵמֶק יְהוֹשָׁפָט וּסְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם לְמִלְחָמָה, כְּמוֹ שֶׁמְּקַבְּצִין עָמִיר כְּדֵי לְדוֹשָׁם שָׁם, אַף הֵם חֵיל גּוֹג וּמָגוֹג לְרָעָתָם נֶאֱסְפוּ. וְיֹאמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל קוּמִי וָדוֹשִׁי בַת צִיּוֹן׃

י״ג קוּמִי וָדוֹשִׁי בַת־צִיּוֹן כִּי־קַרְנֵךְ אָשִׂים בַּרְזֶל וּפַרְסֹתַיִךְ אָשִׂים נְחוּשָׁה וַהֲדַקּוֹת עַמִּים רַבִּים וְהַחֲרַמְתִּי לַיהוָה בִּצְעָם וְחֵילָם לַאֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ׃

וְהַחֲרַמְתִּי. לְשׁוֹן ׳הֶקְדֵּשׁ׳׃

בִּצְעָם. מַה שֶּׁכִּנְּסוּ מִגְּזֵלָה וְחָמָס׃

וְחֵילָם. ״וְנִכְסֵיהוֹן״׃

י״ד עַתָּה תִּתְגֹּדְדִי בַת־גְּדוּד מָצוֹר שָׂם עָלֵינוּ בַּשֵּׁבֶט יַכּוּ עַל־הַלְחִי אֶת שֹׁפֵט יִשְׂרָאֵל׃ {ס}

עַתָּה תִּתְגֹּדְדִי בַת גְּדוּד. עַתָּה בְּעֵת גְּזֵרָתָהּ הָרָעָה עַל הָעָוֹן כִּי גָבַר, תִּתְגּוֹדְדִי בַּת גְּדוּד בַּת כַּשְׂדִּים, קִבְצִי גְדוּדִין כִּי עַתָּה הוּא אֲשֶׁר תִּצְלְחִי בַּגְּדוּד אֲשֶׁר שָׂם מָצוֹר עָלֵינוּ׃

בַּשֵּׁבֶט יַכּוּ עַל הַלֶּחִי. מִי גָּרַם לָךְ לְהַצְלִיחַ אֶת אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל מַלְעִיבִים עַל נְבִיאֵיהֶם וְשׁוֹפְטֵיהֶם וּמַכִּים אוֹתָם עַל הַלֶּחִי. כָּךְ הָיוּ עוֹשִׂים, וְכֵן מָצִינוּ בִּפְסִיקְתָא וְכֵן יְשַׁעְיָה הוּא אוֹמֵר (ישעיהו נ׳:ו׳) ״גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים״׃

פרק ה׳

א׳ וְאַתָּה בֵּית־לֶחֶם אֶפְרָתָה צָעִיר לִהְיוֹת בְּאַלְפֵי יְהוּדָה מִמְּךָ לִי יֵצֵא לִהְיוֹת מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל וּמוֹצָאֹתָיו מִקֶּדֶם מִימֵי עוֹלָם׃

וְאַתָּה בֵּית לֶחֶם אֶפְרָתָה. שֶׁיָּצָא דָּוִד מִשָּׁם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמואל א יז:נח) ״עַבְדְּךָ יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי״ וּבֵית לֶחֶם קְרוּי אֶפְרָת שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מח:ז) ״בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הִיא בֵּית לָחֶם״׃

צָעִיר לִהְיוֹת בְּאַלְפֵי יְהוּדָה. רָאוּי הָיִיתָ לִהְיוֹת צָעִיר בְּמִשְׁפְּחוֹת יְהוּדָה מִפְּנֵי פְּסֹלֶת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה שֶׁבָּךְ׃

מִמְּךָ לִי יֵצֵא. מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים קיח:כב) "אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים":

וּמוֹצָאֹתָיו מִקֶּדֶם. "לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ" (שם):

ב׳ לָכֵן יִתְּנֵם עַד־עֵת יוֹלֵדָה יָלָדָה וְיֶתֶר אֶחָיו יָשׁוּבוּן עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

לָכֵן יִתְּנֵם עַד עֵת יוֹלֵדָה. יִתְּנֵם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם עַד בֹּא הָעֵת אֲשֶׁר חָלָה וְיָלְדָה צִיּוֹן אֶת בָּנֶיהָ, צִיּוֹן אֲשֶׁר הֶחֱזִיקָה עַתָּה חֵיל כַּיּוֹלֵדָה וַעֲכְשָׁיו הִיא קְרוּיָה יוֹלֶדֶת. וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ מִכָּאן אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁתִּפְשׁוֹט הַמַּלְכוּת הָרְשָׁעָה תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, אַף לְפִי פְּשׁוּטוֹ זֶהוּ הַצָּעָה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי׃

וְיֶתֶר אֶחָיו. שֶׁל מֶלֶךְ יְהוּדָה כְּלוֹמַר שְׁאָר שִׁבְטֵי יְהוּדָה׃

יָשׁוּבוּן עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל. יִתְחַבְּרוּ עִם שְׁאָר הַשְּׁבָטִים וְהָיוּ לְמַמְלָכָה אַחַת וְלֹא יֵחָצוּ עוֹד לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת׃

ג׳ וְעָמַד וְרָעָה בְּעֹז יְהוָה בִּגְאוֹן שֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו וְיָשָׁבוּ כִּי־עַתָּה יִגְדַּל עַד־אַפְסֵי־אָרֶץ׃

וְרָעָה. וּפִרְנֵס אֶת יִשְׂרָאֵל׃

וְיָשָׁבוּ. מִן הַגָּלֻיּוֹת׃

כִּי עַתָּה יִגְדַּל. מַלְכָּם׃

עַד אַפְסֵי אָרֶץ. וֶהֱבִיאוּם מְנֻחָה אֵלָיו בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב׃

ד׳ וְהָיָה זֶה שָׁלוֹם אַשּׁוּר | כִּי־יָבוֹא בְאַרְצֵנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ וַהֲקֵמְנוּ עָלָיו שִׁבְעָה רֹעִים וּשְׁמֹנָה נְסִיכֵי אָדָם׃

וְהָיָה זֶה שָׁלוֹם. גְּמוּר וְקָבוּעַ בְּאֵין הֶפְסֵק עוֹד וְלֹא יִדְמֶה לְשְׁאָר הַתְּשׁוּעוֹת שֶׁהָיוּ צָרוֹת אַחֲרֵיהֶן׃

אַשּׁוּר כִּי יָבֹא. הֲרֵי כִּי מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן 'אִם', אִם יָבֹא בְּאַרְצֵנוּ כַּאֲשֶׁר בָּא עַתָּה׃

וַהֲקֵמְנוּ עָלָיו שִׁבְעָה רֹעִים. שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה, רַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ שְׁמוֹתֵיהֶן בְּמַסֶּכֶת סֹטָה וְאֵינִי יוֹדֵעַ מֵהֵיכָן לָמְדוּ׃

ה׳ וְרָעוּ אֶת־אֶרֶץ אַשּׁוּר־בַּחָרֶב וְאֶת־אֶרֶץ נִמְרֹד בְּפִתְחֶיהָ וְהִצִּיל מֵאַשּׁוּר כִּי־יָבוֹא בְאַרְצֵנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בִּגְבוּלֵנוּ׃ {פ}

וְרָעוּ אֶת אֶרֶץ אַשּׁוּר. וְיִרוֹצְצוּ כְּמוֹ (שם ב) "תְּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל"׃

וְאֶת אֶרֶץ נִמְרֹד. הִיא בָּבֶל׃

בְּפִתְחֶיהָ. בְּשַׁעֲרֵי מְדִינוֹתֶיהָ׃

ו׳ וְהָיָה | שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כִּרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם׃ {פ}

כְּטַל מֵאֵת ה׳. שֶׁאֵין בָּא לָעוֹלָם עַל יְדֵי אָדָם וְלֹא יְבַקְּשׁוּ פְּנֵי אָדָם עָלָיו, כָּךְ לֹא יְקַוֶּה יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת אִישׁ כִּי אִם בַּה׳׃

ז׳ וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאַרְיֵה בְּבֶהֱמוֹת יַעַר כִּכְפִיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עָבַר וְרָמַס וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל׃

כְּאַרְיֵה בְּבֶהֱמוֹת יַעַר. כָּךְ יִהְיֶה מַלְכָּם שַׁלִּיט בַּכֹּל׃

וְרָמַס וְטָרַף. רָמַס הִיא דְּרִיסַת הָאֲרִי כְּשֶׁהוּא רָעֵב וְאוֹכְלוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְטָרַף הוּא כְּשֶׁנּוֹשֵׂא אֶת הַטֶּרֶף לִמְעוֹנוֹתָיו בְּשָׁבִיל גּוּרוֹתָיו וּלְבִיאוֹתָיו׃

ח׳ תָּרֹם יָדְךָ עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ׃

ט׳ וְהָיָה בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהַאֲבַדְתִּי מַרְכְּבֹתֶיךָ׃

וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ. הִיא עֶזְרַת מִצְרַיִם שֶׁאַתֶּם נִשְׁעָנִים עֲלֵיהֶם לְהַמְצִיאָכֶם סוּסִים׃

י׳ וְהִכְרַתִּי עָרֵי אַרְצֶךָ וְהָרַסְתִּי כָּל־מִבְצָרֶיךָ׃

וְהִכְרַתִּי עָרֵי אַרְצֶךָ. וְלֹא תִצְטָרֵךְ לְעָרֵי מִבְצָר׃

י״א וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדֶךָ וּמְעוֹנְנִים לֹא יִהְיוּ־לָךְ׃

י״ב וְהִכְרַתִּי פְסִילַיִךְ וּמַצֵּבוֹתַיִךְ מִקִּרְבֵּךְ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוִי עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדָיִךְ׃

י״ג וְנָתַשְׁתִּי אֲשֵׁרֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ׃

וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ. ״וַאֲשֵׁרֵי בַּעֲלֵי דָבָרְךָ״, וְכֵן (ישעיהו יד:כא) ״וּמָלְאוּ פְנֵי תֵבֵל עָרִים״ וְכֵן (שמואל א כח) ״וַיְהִי עָרֶךָ״׃

י״ד וְעָשִׂיתִי בְּאַף וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמָעוּ׃ {פ}

פרק ו׳

א׳ שִׁמְעוּ־נָא אֵת אֲשֶׁר־יְהוָה אֹמֵר קוּם רִיב אֶת־הָהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלֶךָ׃

אֶת הָהָרִים. אֶת הָאָבוֹת.

הַגְּבָעוֹת. הָאִמָּהוֹת.

ב׳ שִׁמְעוּ הָרִים אֶת־רִיב יְהוָה וְהָאֵתָנִים מוֹסְדֵי אֶרֶץ כִּי רִיב לַיהוָה עִם־עַמּוֹ וְעִם־יִשְׂרָאֵל יִתְוַכָּח׃

ג׳ עַמִּי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ וּמֶה הֲלְאֵתִיךָ עֲנֵה בִי׃

מֶה עָשִׂיתִי לָךְ. תֵּן לִבְּךָ לְהַכִּיר מַה טּוֹב עָשִׂיתִי לָךְ.

וּמֶה הֲלְאֵתִיךָ. בַּעֲבוֹדָתִי.

עֲנֵה בִי. הָעֵד בִּי.

ד׳ כִּי הֶעֱלִתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ וָאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם׃

כִּי הֶעֱלִיתִיךָ. אַף עַל פִּי שֶׁעָשִׂיתִי לְךָ כָּל הַטּוֹבָה הַזֹּאת, לֹא הֶלְאֵתִיךָ בַּעֲבוֹדָה גְדוֹלָה וּבְקָרְבָנוֹת גְּדוֹלִים.

אֶת מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״מֹשֶׁה לְאַלְפָא מְסוֹרַת דִּינִין וְאַהֲרֹן לְכַפָּרָא עַל עַמָּא וּמִרְיָם לְאוֹרָאָה לְנָשַׁיָא״.

ה׳ עַמִּי זְכָר־נָא מַה־יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמָה־עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִן־הַשִּׁטִּים עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יְהוָה׃

וּמָה עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר. ״מָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם ה׳״ (במדבר כ״ג:ח), שֶׁלֹּא כָּעַסְתִּי כָּל אוֹתָן הַיָּמִים.

מִן הַשִּׁטִּים. שֻׁחָטָאתֶם לִי שָׁם, דְּעוּ צִדְקוֹתַי שֶׁלֹּא מָנַעְתִּי טוֹבָתִי וְעֶזְרָתִי מִכֶּם עַד הֵבֵאתִי אֶתְכֶם לַגִּלְגָּל וְכָבַשְׁתִּי לִפְנֵיכֶם שָׁם אֶת הָאָרֶץ.

ו׳ בַּמֶּה אֲקַדֵּם יְהוָה אִכַּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם הַאֲקַדְּמֶנּוּ בְעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה׃

אִכַּף. אֶהְיֶה כָּפוּף.

ז׳ הֲיִרְצֶה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי־שָׁמֶן הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי פְּרִי בִטְנִי חַטַּאת נַפְשִׁי׃

נַחֲלֵי שָׁמֶן. לִמְנָחוֹת.

הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי. קָרְבָּן לְפִשְׁעִי.

ח׳ הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה־טּוֹב וּמָה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם־אֱלֹהֶיךָ׃ {ס}

הִגִּיד. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְךָ אָדָם מַה טּוֹב לְךָ לַעֲשׂוֹת.

וְהַצְנֵעַ לֶכֶת. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״הֱוֵי צָנוּעַ לְמֵיהַךְ בְּדַחְלָא דַּאֱלָהָךְ״. דָּבָר אַחֵר: וְהַצְנֵעַ לֶכֶת, לֹא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, מִדַּת בָּשָׂר וָדָם אָדָם מְבַיֵּשׁ אֶת חֲבֵרוֹ וּבָא לְפַיְּסוֹ וְאוֹמֵר לוֹ אֵינִי מִתְרַצֶּה לְךָ עַד שֶׁיָּבֹא פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שֶׁבִּזִּיתָנִי לִפְנֵיהֶם, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין חָפֵץ אֶלָּא שֶׁיָּשׁוּב אֵלָיו בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ.

ט׳ קוֹל יְהוָה֙ לָעִ֣יר יִקְרָ֔א וְתוּשִׁיָּ֖ה יִרְאֶ֣ה שְׁמֶ֑ךָ שִׁמְעוּ֙ מַטֶּ֣ה וּמִֽי יְעָדָ֔הּ׃

קוֹל ה׳ לָעִיר יִקְרָא. ״קָל נִבְיָא דַה׳ עַל קַרְתָּא״ מַכְרִיזִין לָהֶם תְּשׁוּבָה.

וְתוּשִׁיָּה יִרְאֶה שְׁמֶךָ. וְתוּשִׁיָּה קוֹרֵא לָהֶם הַנָּבִיא אֲשֶׁר רוֹאֶה אֶת שְׁמֶךָ, אֲשֶׁר נוֹתֵן לֵב לְהִתְבּוֹנֵן וְלִרְאוֹת דְּרָכֶיךָ. וְתוּשִׁיָּה מוּסָב עַל מִקְרָא שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנּוּ.

שִׁמְעוּ מַטֶּה וּמִי יְעָדָהּ. הַטּוּ אָזֶן וְשִׁמְעוּ מַטֵּה הַפָּרָעָנוּת אֲשֶׁר תִּרְדֶּה אֶתְכֶם שֶׁהַנְּבִיאִים מַתְרִים בָּכֶם, וְשִׁמְעוּ מִי הוּא אֲשֶׁר יִיעַד אוֹתוֹ הַפָּרָעָנוּת אִם יְכֹלֶת בְּיָדוֹ לְקַיֵּם מַה שֶּׁגּוֹזֵר. וְיוֹנָתָן לֹא כֵן תִּרְגֵּם.

(**וְתוּשִׁיָּה יִרְאֶה שְׁמֶךָ.** מִכָּאן שֶׁכָּל מִי שֶׁאוֹמֵר בְּכָל יוֹם מִקְרָא הַמִּתְחִיל וּמְסַיֵּם כְּמוֹ שֶׁמִּתְחִיל וּמְסַיֵּם שְׁמוֹ הַתּוֹרָה מַצִּילוֹ מִגֵּיהִנֹּם).

י׳ עוֹד הָאֵשׁ֙ בֵּ֣ית רָשָׁ֔ע אֹצְר֥וֹת רֶ֖שַׁע וְאֵיפַ֣ת רָז֑וֹן זְעוּמָֽה׃

עוֹד הָאֵשׁ בֵּית רָשָׁע אוֹצְרוֹת רָשַׁע. הֵ״א הָאֵשׁ נְקוּדָה פַּתָּח לְפִי שֶׁהִיא תַּמָּה, וְכֵן פְּרוּשׁוֹ עוֹד לְשׁוֹן אֹרֶךְ יָמִים הוּא, הָאֵשׁ כְּמוֹ חַיֵּי (וּבְדִבְרֵי הַיָּמִים א׳ ב׳) מָצִינוּ אִישַׁי אֲבִי דָוִד בְּמָקוֹם יִשַׁי אַף כָּאן אֵשׁ בְּמָקוֹם יֵשׁ וְכֵן (בְּשְׁמוּאֵל ב׳ י״ד:י״ט) ״אִם אֵשׁ לְהֵמִין וּלְהַשְׂמְאִיל״ אִם יֵשׁ לְהַאֲמִין וּלְהַשְׂמִאיל, וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם כֵּן ״הַאִית״ שֶׁיַּעֲלֶה בִּלְבַבְכֶם שֶׁיִּתְקַיֵּם בֵּית רָשָׁע לְאֹרֶךְ יָמִים וְאוֹצְרוֹת רֶשַׁע.

וְאֵיפַת רָזוֹן זְעוּמָה. מִדָּה קְטַנָּה שֶׁעֲשִׂירֵיכֶם מְרַמִּים בָּהּ הָעֲנִיִּים וּמְבִיאִין אוֹתָן לִידֵי רָזוֹן, וְהוּא זְעוּמָה בְּאַפּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

י״א הַאָזְכֶּ֥ה בְּמֹאזְנֵי־רֶ֖שַׁע וּבְכִ֣יס אַבְנֵי־מִרְמָ֑ה׃

י״ב אֲשֶׁ֤ר עֲשִׁירֶ֙יהָ֙ מָלְא֣וּ חָמָ֔ס וְיֹשְׁבֶ֖יהָ דִּבְּר֣וּ שֶׁ֑קֶר וּלְשׁוֹנָ֥ם רְמִיָּ֖ה בְּפִיהֶֽם׃

י״ג וְגַם־אֲנִ֞י הֶחֱלֵיתִ֣י הַכּוֹתֶ֗ךָ הַשְׁמֵם֙ עַל־חַטֹּאתֶֽךָ׃

הֶחֱלֵיתִי הַכּוֹתֶךָ. הֶאֱנַשְׁתִּי מַכּוֹתֶיךָ חֲזָקוֹת וְחוֹלוֹת וַאֲנוּשׁוֹת.

הַשְׁמֵם. לְהַשְׁמִימְךָ עַל חַטֹּאתֶיךָ.

י״ד אַתָּ֤ה תֹאכַל֙ וְלֹ֣א תִשְׂבָּ֔ע וְיָשְׁחֲךָ֖ בְּקִרְבֶּ֑ךָ וְתַסֵּ֣ג וְלֹ֣א תַפְלִ֔יט וַאֲשֶׁ֥ר תְּפַלֵּ֖ט לַחֶ֥רֶב אֶתֵּֽן׃

וְיָשְׁחֲךָ בְּקִרְבֶּךָ. הַמַּאֲכָל שֶׁתֹּאכַל אַכְנִיס בּוֹ מְאֵרָה בְּתוֹךְ הַמֵּעַיִם וְיִגְרוֹם לְךָ חֹלִי שֶׁתְּהֵא חוֹלֶה וְהוֹלֵךְ שָׁחוֹחַ, וְכֵן מְפֹרָשׁ אוֹתוֹ בְּסִפְרֵי מִנַּיִן אַף בְּתוֹךְ הַמֵּעַיִם תַּלְמוּד לוֹמַר וְיָשְׁחֲךָ בְּקִרְבֶּךָ בְּפָרָשַׁת וְהָיָה עֵקֶב בְּמִדְרַשׁ תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בָּהּ. וַאֲפִלּוּ יוֹנָתָן תִּרְגֵּם כֵּן ״וְיהֵי לָךְ לְמַרְעָא מְתָא בְּמֵעָיךְ״.

וְתַסֵּג. אֶת אוֹצְרֶיךָ הַמּוֹלִיכִים בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ בַּשִּׁבְיוֹ וְלֹא תְפַלְּטֵם, וְאִם תְּפַלְּטֵם סוֹפָם לַחֶרֶב. וּמִשְּׁמוֹ שֶׁל רַבִּי מְנַחֵם שָׁמַעְתִּי וְתַסֵּג לְתַאֲוַת תַּשְׂמִישׁ וְלֹא תַפְלִיט, לֹא יִהְיֶה לְךָ כֹּחַ לְפַלֵּט שִׁכְבַת זֶרַע וְאִם תְּפַלְּטֵם סוֹפָהּ לַחֶרֶב אֶתֵּן אֶתְכֶם. וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם לָשׁוֹן הָרִאשׁוֹן.

ט״ו אַתָּ֤ה תִזְרַע֙ וְלֹ֣א תִקְצ֔וֹר אַתָּ֥ה תִדְרֹךְ־זַ֖יִת וְלֹא־סָ֣וּךְ שָׁ֑מֶן וְתִירֹ֖שׁ וְלֹ֥א תִשְׁתֶּ֖ה־יָֽיִן׃

ט״ז וַיִּשְׁתַּמֵּ֖ר חֻקּ֣וֹת עָמְרִ֑י וְכֹל֙ מַעֲשֵׂ֣ה בֵית־אַחְאָ֔ב וַתֵּלְכ֖וּ בְּמֹעֲצוֹתָ֑ם לְמַ֨עַן֙ תִּתִּ֣י אֹתְךָ֣ לְשַׁמָּ֔ה וְיֹשְׁבֶ֖יהָ לִשְׁרֵקָ֑ה וְחֶרְפַּ֥ת עַמִּ֖י תִּשָּׂאוּ׃ {פ}

וַיִּשְׁתַּמֵּר חֻקּוֹת עָמְרִי. וְיָדַעְתִּי כִּי לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי כִּי יִשְׁתַּמֵּר עַל יְדֵיכֶם וּבֵינֵיכֶם כָּל חֻקּוֹת עָמְרִי וְאַחְאָב.

וְחֶרְפַּת עַמִּי תִּשָּׂאוּ. אַתֶּם תְּקַבְּלוּן עָוֹן הַחֶרְפָּה שֶׁהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְחָרְפִין אֶת עַמִּי שֶׁהֶעֱדָה בָּהֶם תּוֹרָה עַל כָּךְ (דברים כ״ח:י״ד) ״לֹא יִהְיֶה לְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה״ וְהֵם אֵינָם שׁוֹמְרִים.

פרק ז׳

א׳ אַלְלַ֤י לִי֙ כִּֽי־הָיִ֣יתִי כְאָסְפֵּי־קַ֔יִץ כְּעֹלְלֹ֖ת בָּצִ֑יר אֵין־אָ֙שְׁכּ֣וֹל לֶֽאֱכֹ֔ול בִּכּוּרָ֖ה אִוְּתָ֥ה נַפְשִֽׁי׃

אַלְלַי לִי. הַנָּבִיא מְקוֹנֵן עַל עַצְמוֹ אוֹי לִי שֶׁהָעֲמַדְתִּי לְנָבִיא בָּעֵת הַזֹּאת שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם צַדִּיקִים בַּדּוֹר.

כְּאָסְפֵּי קָיִץ. נָקוּד חֲטַף קָמַץ שֶׁאֵינוֹ לְשׁוֹן פּוֹעֵל כְּמוֹ ׳יוֹשֵׁב׳ אוֹמֵר אֶלָּא לְשׁוֹן מִפְעָל כְּמוֹ (ישעיהו ל״ג:ד) ״אֹסֶף הֶחָסִיל״ כַּאֲסִיפַת קַיִץ וְהֵם סוֹפֵי תְאֵנִים שֶׁהֵן רָעוֹת, וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן ״כְּסִיוּפֵי קַיְטָא״.

כְּעוֹלְלוֹת בָּצִיר. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״כְּעוֹלְלָן בָּתַר קְטוּף״.

אֵין אָשְׁפּוֹל לָאֱכוֹל. כְּתַרְגּוּמוֹ ״לֵית גְּבַר דְּבֵיהּ עוֹבָדִין טָבִין״.

בִּכּוּרָה. תְּאֵנָה טוֹבָה הַמִּתְבַּשֶּׁלֶת בְּעִתָּהּ, כְּתַרְגּוּמוֹ ״לְטָבְיָא חֲמֵדַת נַפְשִׁי״.

ב׳ אָבַד חָסִיד מִן־הָאָרֶץ וְיָשָׁר בָּאָדָם אָיִן כֻּלָּם לְדָמִים יֶאֱרֹבוּ אִישׁ אֶת־אָחִיהוּ יָצוּדוּ חָרֶם:

וְיָשָׁר בָּאָדָם אָיִן. אָדָם יָשָׁר בִּבְנֵי אָדָם אָיִן.

יָצוּדוּ חֶרֶם. יָצוּדוּ בְּחֶרְמָם וּבִמְצוּדָתָם.

ג׳ עַל־הָרַע כַּפַּיִם לְהֵיטִיב הַשַּׂר שֹׁאֵל וְהַשֹּׁפֵט בַּשִּׁלּוּם וְהַגָּדוֹל דֹּבֵר הַוַּת נַפְשׁוֹ הוּא וַיְעַבְּתוּהָ:

עַל הָרַע כַּפַּיִם לְהֵיטִיב. עַל שְׁכַר הָרָעַת כַּפֵּיכֶם אַתֶּם מְקוּוִים שֶׁיֵּיטִיב לָכֶם.

הַשַּׂר שׁוֹאֵל. שׁוֹחַד.

וְהַשֹּׁפֵט. הַדָּן אֶת הַדִּין גַּם הוּא בְּשִׁלּוּם אוֹמֵר לְשׁוֹפֵט חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהוּא גַּזְלָן וּמְחַיֵּב בַּדִּין, שֶׁלֹּם לִי גְּמוּלִי בָּזֶה וַאֲנִי אֲזַכֶּה אוֹתְךָ בְּדִין אַחֵר.

וְהַגָּדוֹל דֹּבֵר הַוַּת נַפְשׁוֹ. הַמֶּלֶךְ אוֹ הַנָּשִׂיא אוֹמֵר בַּדִּין רְצוֹן נַפְשׁוֹ, הַוַּת נַפְשׁוֹ דְּבַר הַהָוֶה לִרְצוֹנוֹ. **וּלְנַפְשׁוֹ** כְּמוֹ (ירמיהו ט״ו:א) ״אֵין נַפְשִׁי אֶל הָעָם הַזֶּה״ וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״תַּחְמוּדֵי נַפְשֵׁיהּ״.

וַיְעַבְּתוּהָ. עֲשָׂאוּהָ קְלִיעָה שֶׁל חֵטְא בֵּין שְׁלָשְׁתָּן כַּעֲבוֹתוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה, שֶׁהָעֲבוֹת מְשֻׁלֶּשֶׁת הִיא, כָּךְ מָצָאתִי בְּתַרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי ״עֲבַדְנוּהָ כְּקִלְיָעָה דְּחוֹבִין״.

ד׳ טוֹבָם כְּחָדָק יָשָׁר מִמְּסוּכָה יוֹם מְצַפֶּיךָ פְּקֻדָּתְךָ בָּאָה עַתָּה תִהְיֶה מְבוּכָתָם:

טוֹבָם כְּחָדָק. ״טָבָא דְּאִית בְּהוֹן קָשֶׁה לְמֵיפַק מִן יְדֵיהּ כַּד מִן חָדָקָא״ קָשֶׁה לָצֵאת מִיָּדוֹ כְּמוֹ הַקּוֹצִים הַנִּסְבָּכִין בַּצֶּמֶר.

יָשָׁר מִמְּסוּכָה. יָשָׁר שֶׁבָּהֶם רַע מִמְּסוּכַת קוֹצִים וּ**מְסוּכָה** כְּמוֹ (ישעיהו ה׳:ה) ״הָסֵר מְשׂוּכָתוֹ״.

יוֹם מְצַפֶּיךָ. יוֹם שֶׁאַתָּה מְצַפֶּה בּוֹ לְטוֹבָה תָּבֹא פְּקֻדָּתְךָ.

מְבוּכָתָם. עִרְבּוּלְיֵהוֹן כְּמוֹ (שמות י״ד:ג) ״נְבֻכִים הֵם״ מְהוּמָתָם.

ה׳ אַל־תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ אַל־תִּבְטְחוּ בְּאַלּוּף מִשֹּׁכֶבֶת חֵיקֵךְ שְׁמֹר פִּתְחֵי־פִיךָ:

אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ. כְּמַשְׁמָעוֹ, וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ כְּלַפֵּי מַעְלָה אַל תֶּחֱטָאוּ וְתֹאמְרוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֲבֵנוּ וְהוּא יִמְחוֹל לָנוּ.

מִשּׁוֹכֶבֶת חֵיקֵךְ. נִשְׁמָתְךָ הִיא תָּעִיד בְּךָ.

פִּתְחֵי פִיךָ. דִּבְרֵי פִיךָ פְּתִיחוֹת פִּיךָ.

ו׳ כִּי־בֵן מְנַבֵּל אָב בַּת קָמָה בְאִמָּהּ כַּלָּה בַּחֲמֹתָהּ אֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ:

ז׳ וַאֲנִי בַּיהוָה אֲצַפֶּה אוֹחִילָה לֵאלֹהֵי יִשְׁעִי יִשְׁמָעֵנִי אֱלֹהָי:

וַאֲנִי בַּה׳ אֲצַפֶּה. הַנָּבִיא אוֹמֵר כֵּן.

ח׳ אַל־תִּשְׂמְחִי אֹיַבְתִּי לִי כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי כִּי־אֵשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ יְהוָה אוֹר לִי: {פ}

אַל תִּשְׂמְחִי אוֹיַבְתִּי. בְּבָבֶל וְעִיר הַחַיֶּבֶת רוֹמִי (ספרים אחרים: בְּבָבֶל וּפָרַס הַחַיֶּבֶת).

ט׳ זַעַף יְהוָה אֶשָּׂא כִּי חָטָאתִי לוֹ עַד אֲשֶׁר יָרִיב רִיבִי וְעָשָׂה מִשְׁפָּטִי יוֹצִיאֵנִי לָאוֹר אֶרְאֶה בְּצִדְקָתוֹ:

י׳ וְתִרְאֶ אֹיַבְתִּי וּתְכַסֶּהָ בוּשָׁה הָאֹמְרָה אֵלַי אַיּוֹ יְהוָה אֱלֹהָיִךְ עֵינַי תִּרְאֶינָּה בָּהּ עַתָּה תִּהְיֶה לְמִרְמָס כְּטִיט חוּצוֹת:

י״א יוֹם לִבְנוֹת גְּדֵרָיִךְ יוֹם הַהוּא יִרְחַק־חֹק:

יוֹם לִבְנוֹת גְּדֵרָיִךְ. מוּסָב עַל הָאֹמְרָה אֵלַי וְעוֹד הִיא אוֹמֶרֶת אֵלַי יוֹם לִבְנוֹת גְּדֵרָיִךְ שֶׁאַתְּ מְצַפָּה לוֹ אוֹתוֹ הַיּוֹם **יִרְחַק חֹק** זְמַנּוֹ יַאֲרִיךְ וְלֹא יָבֹא לְעוֹלָם.

י״ב יוֹם הוּא֮ וְעָרֶ֣יךְ יָבֹוא֒ לִמְנִ֣י אַשּׁ֔וּר וּלְמִנְיָ֖ מָצ֑וֹר וְעַד־נָהָ֙ר וַיָּ֣ם מַ֔יִם וְהַ֖ר הָהָֽר׃

יוֹם הוּא וְעָרֶיךְ יָבֹא. הַנָּבִיא אוֹמֵר אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁאַתֶּם מַלְעִיגִים עָלָיו לֵאמֹר בָּטֵל וְהָלַךְ לוֹ, יוֹם הַהוּא שָׁמוּר וְנָצוּר וְלֹא בָּטֵל עָרֶיךָ יָבֹא בָּבֶל לְהַחֲרִיבָךְ.

לִמְנִי אַשּׁוּר. אֲשֶׁר הוּא רֹאשׁ לְמִרְעֵינוּ.

וְעָרֵי מָצוֹר. כְּלוֹמַר וְעַד עָרֵי מָצוֹר, וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם ״וּדְמַן חוּרְמִינֵי רַבְּתָא״.

וְיָם מָיִם. וְהַיּוֹשְׁבִים עַל יָם הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר הוּא בַּמַּעֲרָב.

וְהַר הָהָר. כְּמוֹ וְיוֹשְׁבֵי הָהָר וְיוֹנָתָן לֹא כֵן תִּרְגֵּם.

יוֹם לְבָנוֹת גְּדָרָיְךְ. הַנָּבִיא מְבַשְּׂרוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ יוֹם כָּמוּס וּמוּכָן לִבְנוֹת גְּדֵרוֹת חָרְבוֹתֵיהֶן, יוֹם הַהוּא יִרְחַק וְיִבַּטֵּל מֵעֲלֵיכֶם חֹק גְּזֵרוֹת הַבַּבְלִיִּים וּפָרְסִיִּים.

יוֹם הוּא וְעָרֶיךְ יָבֹא. ״בְּעִדָּנָא הַהִיא יִתְבַּנְשׁוּן גָּלְוָותָא דְיִשְׂרָאֵל דְּמִן אַתּוּר וְגוֹ׳״.

י״ג וְהָיְתָ֥ה הָאָ֖רֶץ לְשִׁמָּמָ֑ה עַל־יֹשְׁבֶ֣יהָ מִפְּרִ֖י מַעַלְלֵיהֶֽם׃ {פ}

וְהָיְתָה הָאָרֶץ. אֶרֶץ הַבַּבְלִיִּים וּפָרְסִיִּים.

י״ד רְעָ֥ה עַמְּךָ֖ בְּשִׁבְטֶ֑ךָ צֹ֚אן נַחֲלָתֶ֔ךָ שֹׁכְנִ֥י לְבָדָ֖ד יַ֣עַר בְּתוֹךְ־כַּרְמֶ֑ל יִרְעוּ֙ בָשָׁ֣ן וְגִלְעָ֔ד כִּימֵ֖י עוֹלָֽם׃

שֹׁכְנִי לְבָדָד. שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹכֵן בֶּטַח בָּדָד.

יַעַר בְּתוֹךְ כַּרְמֶל. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״דְּהָווֹ צָדִין בְּחוּרְשָׁא יְתֵיתְבוּן כְּכַרְמְלָא״, אוֹתָן שֶׁהָיוּ שׁוֹמְמִים כִּיעָרוֹת יִשְׁכְּנוּ לְבָדָד בְּתוֹךְ כַּרְמֶל שֶׁהוּא מָקוֹם מְיֻשָּׁב. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ **שֹׁכְנִי לְבָדָד** בַּיְּעָרִים לֹא יִרְאוּ מֵחַיּוֹת הַשָּׂדֶה כִּבְתוֹךְ כַּרְמֶל.

ט״ו כִּימֵ֥י צֵאתְךָ֖ מֵאֶ֣רֶץ מִצְרַ֑יִם אַרְאֶ֥נּוּ נִפְלָאֽוֹת׃

ט״ז יִרְא֤וּ גוֹיִם֙ וְיֵבֹ֣שׁוּ מִכֹּ֣ל גְּבוּרָתָ֔ם יָשִׂ֥ימוּ יָ֖ד עַל־פֶּ֑ה אָזְנֵיהֶ֖ם תֶּחֱרָֽשְׁנָה׃

י״ז יְלַחֲכ֤וּ עָפָר֙ כַּנָּחָ֔שׁ כְּזֹחֲלֵ֖י אֶ֑רֶץ יִרְגְּז֥וּ מִמִּסְגְּרֹתֵיהֶ֖ם אֶל־יְהוָ֣ה אֱלֹהֵ֔ינוּ יִפְחֲד֖וּ וְיִרְא֥וּ מִמֶּֽךָּ׃

כְּזֹחֲלֵי אֶרֶץ. הֵם נְחָשִׁים הַזּוֹחֲלִים עַל גְּחוֹנָם בַּעֲפַר הָאָרֶץ.

יִרְגְּזוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵיהֶם. יֶחֶרְדוּ מֵרֹב דֹּחַק אִסּוּרֵיהֶם וּמַסְגֵּר כֻּלָּם.

י״ח מִי־אֵ֥ל כָּמ֖וֹךָ נֹשֵׂ֣א עָוֹ֑ן וְעֹבֵ֣ר עַל־פֶּ֣שַׁע לִשְׁאֵרִ֣ית נַחֲלָת֔וֹ לֹא־הֶחֱזִ֥יק לָעַ֖ד אַפּ֑וֹ כִּי־חָפֵ֥ץ חֶ֖סֶד הֽוּא׃

י״ט יָשׁ֥וּב יְרַחֲמֵ֖נוּ יִכְבֹּ֣שׁ עֲוֹנֹתֵ֑ינוּ וְתַשְׁלִ֤יךְ בִּמְצֹלֹת֙ יָ֔ם כָּל־חַטֹּאותָֽם׃

כ תִּתֵּ֥ן אֱמֶת֙ לְיַעֲקֹ֔ב חֶ֖סֶד לְאַבְרָהָ֑ם אֲשֶׁ֨ר נִשְׁבַּ֤עְתָּ לַאֲבֹתֵ֙ינוּ֙ מִימֵ֣י קֶֽדֶם׃

תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״תִּתְיְהֵב קוּשְׁטָיךְ דְּיַעֲקֹב לִבְנוֹהִי כְּמָה דְקַיֵּמְתָּא לֵיהּ בְּבֵית אֵל טָבוּת אַבְרָהָם לְזַרְעֵיהּ בַּתְרוֹהִי כְּמָה דְקַיֵּמְתָּא לֵיהּ בֵּין בִּתְרַיָּא תִּדְכַּר לָנָא עֲקֵדַת יִצְחָק״, תִּתֵּן לָנוּ בֶּאֱמֶת אֲשֶׁר הִבְטַחְתָּ לְיַעֲקֹב הָאֱמֶת לָנוּ דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר הִבְטַחְתָּ לְיַעֲקֹב ״כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ״ (בראשית כ״ט).

חֶסֶד לְאַבְרָהָם. שִׂכַּר חֶסֶד אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר צִוִּיתָ לְבָנָיו ״לִשְׁמֹר דֶּרֶךְ ה׳ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט״, וּלְכָךְ לֹא נֶאֱמַר וְחֶסֶד אֶלָּא חֶסֶד הָאֱמֶת שְׁתַאֲמֹת לָנוּ אֶת הַבְטָחַת יַעֲקֹב הִיא תִּהְיֶה תַּשְׁלוּם גְּמוּל חַסְדּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם.

אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ. בַּעֲקֵדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק ״בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה׳ יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְגוֹמֵר״.